

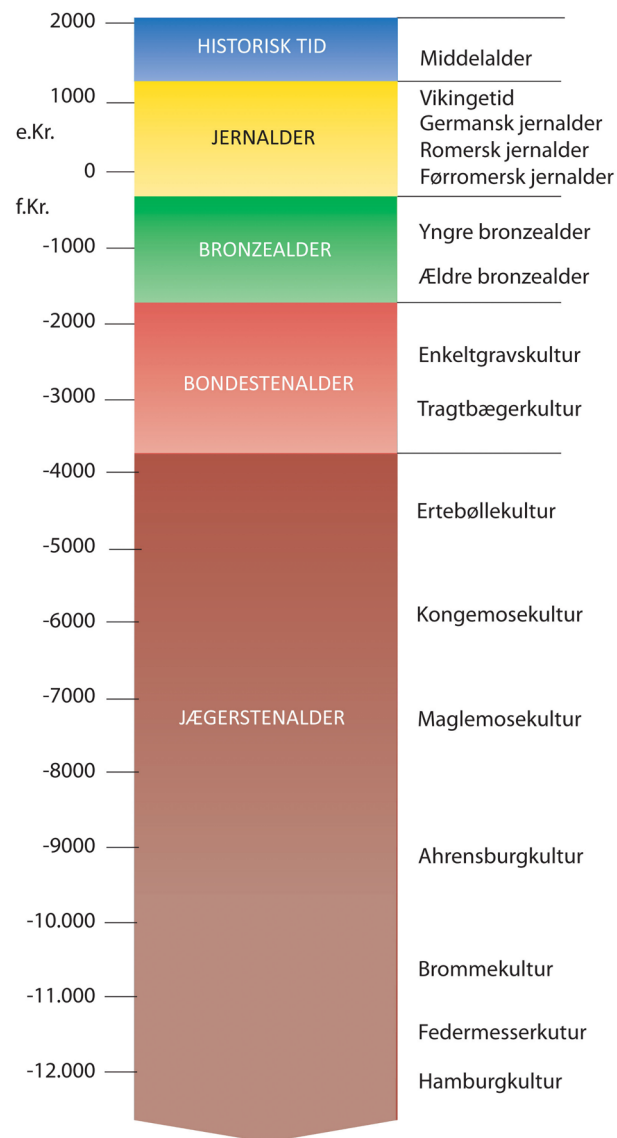
Postgården VIII, Sdr. Tranders Bebyggelse fra romersk jernalder

Arkæolog René Gravgaard Pedersen

Indholdsfortegnelse

Indledning	3
Undersøgelsens baggrund	3
Lokalområdet i oldtiden	3
Undersøgelsens resultater	4
Sammenfatning og perspektivering	5
Hvis du vil vide mere	6

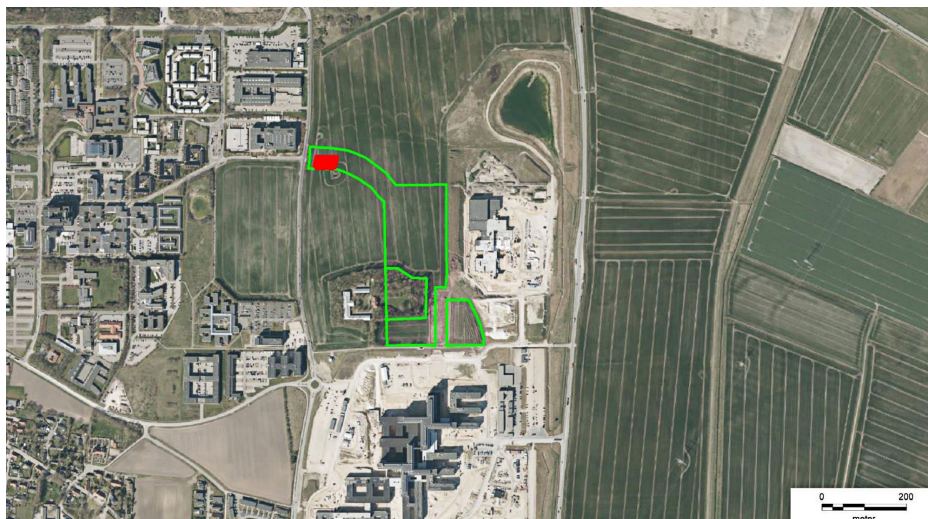

Indledning

Denne kulturhistoriske rapport omhandler museets arkæologiske udgravningen i forbindelse med etableringen af en ny busvej ud til det nye Universitetshospital øst for Sdr. Tranders. Udgravningen fandt sted mellem d. 30. nov. og d. 10. dec. 2020 og resulterede i udgravningen af tre treskibede langhuse fra romersk jernalder (1 e.Kr. – 400 e.Kr.).

Undersøgelsens baggrund

På baggrund af, at Aalborg Kommune ønskede at anlægge en ny busvej mellem Selma Lagerlöfs Vej og det nye Universitetssygehus, øst om den gamle gård, Postgården, udførte museet en forundersøgelse af området, som resulterede i at der fremkom en boplads på den nordvestlige del af området. Denne kulturhistoriske rapport omhandler resultaterne fra udgravningen.

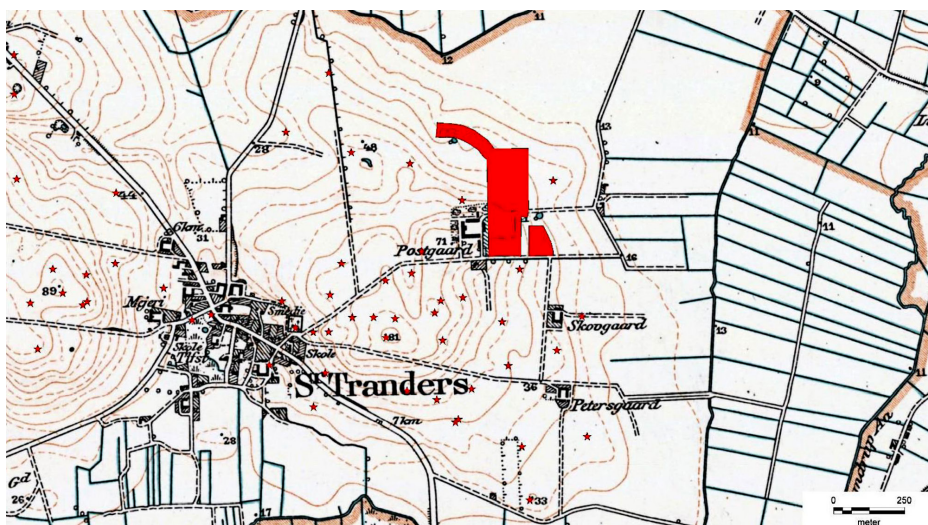

Figur 1. Bygherres afsætning af forundersøgesarealet har en grøn ramme. Fundområdet/udgravningen er markeret rødt. Baggrund: Ortofoto fra 2018.

Under forundersøgelsen blev det konstateret, at det blev nødvendigt at indstille et 1.566 m² stort område til en regulær arkæologisk udgravning. Fundområdet rummede beboelsesspor spor efter et, muligvis flere treskibede langhuse fra romersk jernalder, samt flere kogestensgruber fra yngre bronzealder.

Lokalområdet i oldtiden

Gennem de sidste 25 år har de omkringliggende arealer været i museets søgelys, og er løbende blevet udgravet. Umiddelbart mod øst har der været tre store udgravningskampagner i 2014, 2018 og 2020, som resulterede i

Figur 2. Kortudsnit over nærområdet omkring udgravningen, hvor hele forundersøgesarealet er markeret med en rød polygon, og hvor tidligere registrerede fortidsminder er markeret med røde stjerner. Baggrund: Lave målebordsblade 1901-1971.

undersøgelsen af størstedelen af en landsby fra ældre jernalder med bevareret kulturlag (sb 100). Vest for arealet har museet i 2019 påvist et bopladsområde med tre langhuse (sb 44 og sb 14-7), og mod sydvest har museet undersøgt grave fra yngre romersk jernalder (sb 74), samt dele af en landsby fra germansk jernalder (sb 75). Yderligere har museet påvist mere end 200 grubehuse mellem gravpladsen og Sdr. Tranders by (sb 55), og i 2008 blev en sølvskat og tilhørende bebyggelse fra vikingetiden afdækket nær Sdr. Tranders Kirke (sb 87).

Alt dette sammen med denne udgravning vidner om, at hele området siden bronzealderen har været intenst udnyttet frem til i dag uden ophør.

Undersøgelsens resultater

Ved udgravningen blev der registreret tre treskibede langhuse, et mindre antal kogestensgruber samt enkelte andre stolpehuller og gruber. Gennem C14-analyser blev de to største huse dateret til romersk jernalder (1 e.Kr.-400 e.Kr.). Det sidste hus kan desværre ikke dateres så præcist, men ud fra placering og hustypologi dateres det også til romersk jernalder.

På grund af deres indbyrdes placering, har de tre huse ikke været samtidige, dog ligger to af dem i forlængelse af hinanden, hvorved man godt kan formode, at det ene hus har afløst det andet. Det sidste hus, som også er det mindste, bestod kun af tre sæt tagbærende stolper, og har muligvis fungeret som et udhus/økonomibygning. De to andre huse havde henholdsvis fire og seks sæt tagbærende stolper.

Husene havde mellem de to yderste sæt tagbærende stolper en længde på mellem 5,9 og 20,2 meter, og en gennemsnitsredde på 3 og 3,6 meter. Den store spredning i både længde og bredde gør, at det samlede areal indenfor den tagbærende konstruktion var meget forskelligt, nemlig mellem 17,6 m² og 72,6 m². Dette underbygger, at det mindste hus muligvis var et udhus og ikke et beboelseshus. Alle de tre huse var øst-vest-orienteret, hvorved de har været mindst udsat for vestenvinden og blevet afkølet mindst mulig. Samtidig har bygningerne haft den største aflange flade vendt mod syd, hvorved solen har haft de bedste betingelser for at opvarme huset. Dette er træk, der går igen gennem hele forhistorien.

Langhus

Langhuset er et hus, hvor man har boet og haft sine dyr på stald. Det har fået sit navn, da husene er aflange, oftest 5-6 m brede. Det er forskelligt, hvor lange husene er. De fleste huse er mellem 15 og 25 m lange, men de kan være så lange som 40-50 m, selvom det hører til sjældenhederne.

Der er også mindre bygninger, som har været brugt som fx arbejdsstue og til opbevaring. Indgangene er i langhusenes lange vægge, og indrettes oftest med bolig i den ene ende (mod vest) og stald i den anden (mod øst).

Figur 3. Kort over det udgravede areal. Anlæg er sorte, med grå polygon ses de registrerede huse, med rød polygon ses kogestensgruber og med blå, grøn og lyseblå polygoner ses de tagbærende stolper i de tre registrerede huse. Baggrund: Ortofoto fra 2018.

Figur 4. Den fladehugget spydspids som blev fundet ved muldafrømning.

Det eneste fund der blev gjort under udgravningen, var en fladehugget spydspids i flint fra senneolitikum/bronzealder (3900 f.Kr-500 f.Kr.). Det var et løsfund, der kom frem ved muldafrømningen. Dateringsmæssigt passer den ikke sammen med bebyggelsen. Så hvordan den er endt her, vides ikke.

Sammenfatning og perspektivering

Denne udgravning skal ses i sammenhæng med de mange udgravninger, der er foregået i området gennem de sidste 25 år, hvor store arealer er blevet udgravet og undersøgt. Hvorved det er blevet et af de bedst undersøgte lokalområder i museets ansvarsområde. Den fundne bebyggelse knytter sig til den bebyggelse, der gennem alle disse udgravninger har kunne påvises rundt om Postgården, og som tidsmæssigt kan føres tilbage til neolitikum.

Dateringen af denne plads til jernalderen cementerer og udbygger det billede, der er af området, nemlig at det er et område, der var tæt bebygget gennem hele jernalderen. Selv i bronzealderen var området tætpakket med enkeltgårde med nogle hundrede meter imellem hver enhed.

Denne udgravning er placeret lige vest for Postgården III (ÅHM 6023), en jernalderlandsby, hvor der gennem en ca. 500-årig periode i ældre jernalder kontinuerligt har været seks til syv gårdsenheder. Derudover ligger den kun få km øst og syd for de endnu større jernalderkomplekser: Sdr. Tranders III (ÅHM 6784) og Nørre Tranders (ÅHM 4473). Disse tre bebyggelser er dog lidt ældre, og stammer fra første halvdel af jernalderen, mens denne bebyggelse stammer fra anden halvdel af jernalderen. Den repræsenterer muligvis således en af de gårdsenheder, der flytter væk fra Postgården III, da denne bebyggelse ophører med at eksistere. Bebyggelsen passer tidsmæssigt bedre med Postgården V (ÅHM 6104), som ligger nogle hundrede meter mod syd. Her blev der udgravet 8-9 grave fra yngre romersk jernalder.

Denne bebyggelse er bygget helt nede ved overgangen mellem de frodige engarealer og den dyrkbare agerjord, hvilket der findes flere observationer på, sker i denne periode af forhistorien. Det er muligvis en udflyttergård, hvis eneste mulighed var denne placering, da de dyrkbare agerjorder var optaget af de gårdsenheder, der med tiden muligvis bliver til Sdr. Tranders, eller også har man vurderet, at det var den ideelle placering for en gårdsenhed med både dyrehold og agerdyrkning som sine primære fødekilder. Så havde man engarealerne til dyrehold nord/øst for bebyggelsen, mens man havde de gode agerjorder syd for bebyggelsen.

Alt i alt vidner dette om, at jernalderlandskabet i dette område var tætbebygget, havde været det siden bronzealderen, og fortsatte med at være det helt op til i dag.

Resultaterne fra udgravningen er vigtige for vores samlede forståelse af samfundets organisering fra bronzealderen og frem til jernalderens ophør, og det bidrager også væsentligt til den allerede igangværende kortlægning af den forhistoriske bebyggelse i området, og til forståelsen af dynamikken i landskabsudnyttelsen i romersk jernalder. Derudover får vi mere nuanceret viden om fortidens samfund generelt.

Hvis du vil vide mere

Som yderligere læsning kan anbefales følgende oversigtsværker.

Jensen, Jørgen. 2003. *Danmarks Oldtid. Ældre Jernalder 500 f.Kr.-400 e.Kr.* Gyldendal

Jensen, Jørgen. 2004. *Danmarks Oldtid. Yngre Jernalder og Vikingetid 400 e.Kr. – 1050 e.Kr.* Gyldendal

Udgravningsdata

Postgården VIII

- Nordjyske Museer jnr. 7101, 30-11-2020 til 9-12-2020.
- Fund & Fortidsminder: 120113 sb 148 og 153
- Slots- og Kulturstyrelsen jnr. 19/01934 og 20/09005
- Bygherre: Aalborg Kommune
- Undersøgt areal: 1.566 m²
- Deltagere i udgravningen:
 - Arkæologerne: Line Thyrring Nielsen
 - René Gravgaard Pedersen
 - Praktikant Rasmus Amdi Hansen
- Dokumentationsmateriale (fund, fotos, opmålinger m.v.) opbevares på Aalborg Historiske Museum, Vang Mark 25, 9380 Vestbjerg